

SPRAWOZDANIA – RECENZJE – Dyskusje

SEMINARIUM NAUKOWE POLSKIEGO TOWARZYSTWA FENOMENOLOGICZNEGO O FENOMENOLOGII WSPÓŁCZESNEJ W ROKU AKADEMICKIM 2015/2016

Podstawowym celem seminarium naukowego organizowanego od kwietnia 2015 roku przez Polskie Towarzystwo Fenomenologiczne pod wspólnym tytułem *Perspektywy współczesnej fenomenologii* jest prezentacja aktualnie dyskutowanych, zarówno w Polsce, jak i za granicą, problemów z zakresu szeroko pojętej fenomenologii, także na styku z innymi dziedzinami nauki. Dalszym celem tych spotkań – organizowanych przez Marcina Moskalewicza (Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu), Witolda Plotkę (Uniwersytet Gdański) oraz Marka Pokropskiego (Uniwersytet Warszawski) i Wojciecha Starzyńskiego (Instytut Filozofii i Socjologii PAN) – jest popularyzacja fenomenologii oraz integracja środowiska fenomenologicznego w Polsce. Chociaż pierwsze spotkania w ramach seminarium odbyły się już na końcu roku akademickiego 2014/2015 (była to dyskusja nad referatem Filipa Gołaszewskiego oraz dwudniowa sesja poświęcona fenomenologicznemu kartezyjanizmowi i ruchowi fenomenologicznemu na Słowacji), dopiero miniony rok akademicki był pierwszym pełnym rokiem funkcjonowania tej, jak się wydaje, wartej odnotowania inicjatywy. Na uwagę zasługuje fakt, że forma seminarium jest szeroka, co znaczy, że poza prezentacją referatów (także w kształcie sesji z koreferatami) i dyskusją nad nimi w ramach seminarium omawia się także nowe publikacje książkowe z zakresu fenomenologii. Warto odnotować również uczestnictwo w spotkaniach gości zagranicznych.

W roku akademickim 2015/2016 odbyło się w sumie siedem spotkań. Seminarium zainaugurował 28 września 2015 roku wykład Anthony’ego Steinbocka (Southern Illinois University) poświęcony zagadnieniom zaskoczenia i daru. Podczas tego spotkania – organizowanego wspólnie z Uniwersytetem Warszawskim – prelegent zaproponował przedmiotowe i systematyczne wykorzystanie metody fenomenologicznej do opisu doświadczenia zaskoczenia. Steinbock pytał o struktury tego doświadczenia jako istoty powiązanego z fenomenem daru. Podczas seminarium rozważano takie problemy jak: Czy zaskoczenie jest związane z funkcjami percepcyjnymi i aktami epistemicznymi? Czy zaskoczenie jest formą przeświadczenia? Jaka jest relacja zaskoczenia do przyszłości? Czy zaskoczenie jest afektem, doznaniem? A może należy do dziedziny emocji? W jakiej relacji pozostają do siebie zaskoczenie i doznania emocjonalne? Jak zaskoczenie odnosi się do daru? W erudycyjnym, lecz jasnym referacie prelegent bronił stanowiska, że zaskoczenie można rozważać jako przykład emocji, lecz nie emocji związanej ze sferą moralności. Doświadczenie takie charakteryzuje się specjalną formą

czasowości, różną od epistemicznego oczekiwania na coś. Steinbock zaproponował ujęcie tego doświadczenia jako przeżycia pokory.

27 października 2015 roku referat pt. *U źródeł ruchu fenomenologicznego. Życie i twórczość Johanna Dauberta* wygłosił Daniel Ronald Sobota (IFiS PAN). Badania nad tym stosunkowo mało znanym fenomenologiem są unikatowe, nie tylko ze względu na trudności edytorskie (Daubert pozostawił po sobie prace napisane autorskim szyfrem, który został złamany przez Reinholda Smida i Karla Schuhmanna relatywnie niedawno), ale także ze względu na skomplikowanie jego teorii, u podstaw której znajduje się pojęcie pytania. Celem referatu było przybliżenie myśli tego mało znanego, lecz niezwykle twórczego fenomenologa, a także osadzenie jego propozycji teoretycznej w szerszym kontekście monachijskiego koła fenomenologów i samego Husserla. Daubert był uczniem Theodora Lippsa, lecz po lekturze *Badźń logicznych* zainteresował się fenomenologią. Jak zauważył prelegent, istnieje legenda, że w roku 1902, po przeczytaniu pracy Husserla, Daubert pojechał do niego do Getyngi rowerem i Husserl, po kilkugodzinnej rozmowie z nim, miał powiedzieć do swojej żony: „Oto jest człowiek, który przeczytał i zrozumiał moją pracę!”. Dzięki Daubertowi idea fenomenologii zyskała na popularności wśród filozofów i psychologów w Monachium. Jego badania miały jednak charakter krytyczny wobec Husserla. Zdaniem prelegenta, we wciąż nieopublikowanych pismach Dauberta można znaleźć zarys systemu filozoficznego, który rozciąga się od systematycznych analiz fenomenu pytania aż po takie dziedziny jak fenomenologia uczuć czy filozofia dziejów.

11 stycznia 2016 roku referat pt. *Relativity and Invariants in Aesthetic Experience Following Husserl's Phenomenology* (Relatywność i to, co niezmiennie w przeżyciu estetycznym według fenomenologii Husserla) przedstawił Carlos Lobo (Collège International de Philosophie). Sięgając do teorii takich filozofów jak Bachelard, Weyl, Ushenko i Husserl, prelegent starał się pokazać, w jaki sposób pojęcia relatywności oraz tego, co niezmiennie, można wykorzystać w opisie doświadczenia estetycznego. Relatywność była rozumiana przez Lobo jako własność transcendentálna, ponieważ opisuje pierwszoosobowe odniesienie do danego przedmiotu. Wielość przeżyć oraz odniesień intencjonalnych pozwala jednak na uchwycenie tego, co jest niezmiennie, co – jak argumentował prelegent – należy rozumieć jako aprioryczną zasadę, która umożliwia interpretację danego doświadczenia jako subiektywnego w swojej istocie. Ta linia rozwoju znajduje rozwinięcie u Husserla w badaniach genetycznych, które wymagają uwzględnienia w analizie także wymiaru intersubiektywnego. Z tego punktu widzenia przeżycie estetyczne jest relatywizacją, czy też subiektywizacją, przedmiotu danego intersubiektywnie.

W referacie *Husserl's Phenomenology of Existence and the Problem of Meaning in Human Life* (Husserlowska fenomenologia egzystencji a problem sensu w życiu człowieka), wygłoszonym przez George'a Heffernana (Merrimack College, North Andover, Massachusetts) na spotkaniu 23 lutego 2016 roku, autor przedstawił wybrane aspekty fenomenologii Husserla, opierając się na 42. tomie *Husserliana: Grenzprobleme der Phänomenologie* (opublikowanym w 2014 roku). Prelegent wystąpił przeciwko utartym interpretacjom Husserla jako filozofa zorientowanego wyłącznie na filozofię teoretyczną, niezainteresowanego problemami etycznymi i praktyki. Wbrew temu, Heffernan zaproponował ująć Husserla jako filozofa, który był otwarty na szeroko pojętą problematykę egzystencjalną. Zdaniem prelegenta teksty zawarte w *Grenzprobleme der Phänomenologie* rzucają nowe światło nie tylko na rozwój fenomenologii

Husserla, ale także na stosunek tej koncepcji do propozycji Heideggera i ich dyskusję z przełomu lat 20. i 30. XX wieku. Warto zaznaczyć, że referat wzbudził duże zainteresowanie i był szeroko dyskutowany przede wszystkim w odniesieniu do problematyki genetycznej (uwzględnienie aspektu intersubiektywnego i cielesnego).

22 marca 2016 roku seminarium było poświęcone dyskusji nad książką Witolda Płotki (Uniwersytet Gdański) pt. *Studia z fenomenologii poznania. Transcendentalna filozofia Edmunda Husserla a problem wiedzy* (Gdańsk 2015). Autor pracy pokrótce przedstawił główne cele i tezy pracy. Wskazano, że książka jest poświęcona dwóm podstawowym pytaniom epistemologii: jak możliwe jest poznanie oraz czym jest wiedza. Prelegent tłumaczył, że w pracy przyjmuje się perspektywę badawczą zaproponowaną przez Husserla, który w swoich pismach zaprezentował paradygmatyczne sposoby użycia metody fenomenologicznej, chociaż nie przedstawił systematycznego wykładu fenomenologii poznania. Autor twierdził, że fenomenologia poznania jest możliwa jako filozofia transcendentalna, która zachowuje roszczenia normatywne w dyskusji ze sceptycyzmem i realizuje się w opisie różnych form poznania. Podczas spotkania swoje recenzje książki przedstawili Michał Piekarski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) oraz Daniel Roland Sobota (IFiS PAN), którzy, z jednej strony, wskazywali na ograniczone analizy aspektu językowego w poznaniu, zaś z drugiej, na problemy metodologiczne związane z ekspozycją fenomenologii poznania, która powinna rozpoczynać od fenomenu zapytywania jako otwartości podmiotu poznającego na przedmiot.

Również spotkanie 27 kwietnia 2016 roku – współorganizowane z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – było poświęcone prezentacji książki. Podczas spotkania dyskutowano książkę Andrzeja Gniazdowskiego (IFiS PAN) pt. *Antynomie radykalizmu. Fenomenologia polityczna w Niemczech 1918–1933* (Warszawa 2015). Autor bada w tej pracy ruch fenomenologiczny jako fenomen historyczno-polityczny. Okazuje się bowiem, że po pierwszej wojnie światowej wielu filozofów, wykorzystując narzędzia analizy fenomenologicznej, poruszało problemy natury politycznej. Nie były to tylko naukowe analizy polityczności lub zagadnień związanych z tą sferą, ale także osobiste reakcje na aktualne wydarzenia polityczne w Niemczech i na świecie. Zdaniem prelegenta analiza tych aspektów oraz ich przypomnienie współczesnemu czytelnikowi pozwalała na ujęcie praktycznego aspektu fenomenologii. Autor pyta o relację podjętej przez Husserla idei fenomenologii jako nauki ścisłej do jej obietnicy politycznej. Podczas spotkania krótkie wystąpienia na temat książki wygłosili ks. Jacek Grzybowski (UKSW) oraz Andrzej Leder (IFiS PAN), którzy wskazywali na szeroki kontekst historyczno-polityczny fenomenologii na przełomie XIX i XX wieku. Można odnotować, że ta prelekcja spotkała się z dużym zainteresowaniem nie tylko pracowników naukowych, ale i studentów, a ponadto wywołała żywe dyskusje między recenzentami i autorem oraz publicznością.

Ostatnie w minionym roku akademickim seminarium odbyło się 30 maja 2016 roku, gdy referat pt. *Podmiot mówiący/obdarowany/oddany. Próba lektury angielskiej poezji metafizycznej w perspektywie fenomenologii donacji* zaprezentowała Małgorzata Grzegorzewska (Uniwersytet Warszawski). Referat ten stanowił próbę wykorzystania niektórych elementów fenomenologii Jeana-Luca Mariona w interpretacji poezji metafizycznej George'a Herberta. Prelegentka nawiązywała przy tym do niedawno opublikowanej przez siebie pracy pt. *A Gift for Our Times. George Herbert and Post-Phenomenology* oraz przedstawionej tam idei wykorzystania filozofii donacji do opisu

konstytucji podmiotu jako podmiotu lirycznego. Jak przekonywała autorka, konstytucja ta dokonuje się już na poziomie recytacji wiersza, który poprzez nierówne rymy często powoduje błędy w recytacji. W dyskusji nad referatem podjęto problem interdyscyplinarności fenomenologii oraz metodologicznych ram możliwego wykorzystania fenomenologii w innych naukach.

Zakres tematyczny seminarium *Perspektywy współczesnej fenomenologii*, jak wiadać, był w roku akademickim 2015/2016 bardzo szeroki: od referatów poświęconych nowym badaniom nad klasyczną fenomenologią (Sobota, Lobo, Heffernan), przez dyskusje nad nowymi publikacjami (Płotka, Gniazdowski) oraz próbami wykorzystania fenomenologii w innych dziedzinach (literaturoznawstwie) (Grzegorzewska), aż po systematyczne wykorzystania metody fenomenologicznej w oryginalnych badaniach przedmiotowych (Steinbock). Obok szerokiego zakresu tematycznego cieszy także rosnące zainteresowanie tą inicjatywą. Bądź co bądź, fenomenologia wymaga ciągłej popularyzacji oraz otwartości na nowe środowiska filozoficzne i nowe kierunki badań. Dyskusje, które odbywały się podczas spotkań seminaryjnych, jasno pokazują, że fenomenologia jest wciąż żywą dziedziną filozofii, ale także cały czas musi otwierać się na nowe poszukiwania i konfrontacje. Fenomenologia, jak filozofia w ogóle, rozwija się i oddziałuje poprzez dyskusje. Tym jednak, co – jak się wydaje – wciąż wymaga poprawy, jest wąska formuła spotkań seminarium, które chociaż były współorganizowane przez Polskie Towarzystwo Fenomenologiczne z różnymi instytucjami akademickimi (IFiS PAN, IF UW, IF UKSW), odbywały się wyłącznie w Warszawie. Element ten powinien być zmieniony w kolejnym roku organizowania seminarium.

WITOLD PŁOTKA
(Gdańsk)